

تورک یوردی

ناشری : تورک یوردی .

مدیری : آق جورہ اوغلی یوسف .

۵ آشرین اول ۱۳۲۸

یل ۱

صافی ۲۴

جغرافیا و اتوغرافیا

ایران تورک لری

۶

ایران قدیمک مرکزنده ، سمدیلرک ، حافظلرک مسقط رأسی اولان شیرازک اطرافنده ، فارس مملکتک تا کو بگنده ملی حیاتلری هیچ دیکشدرمکسزین یاشایان بر تورک ایلی [۱] واردرکه ، ایرانیلرک بیلر بر چوغی اونلرک تورک اولدیغی و یا خود اورالرده کوچک بر تورکستان بولندیغی بیلیمورلر . بومقاله مدده سزه کندی قرده شلرندن آیری دوشهرک اونودیلان و بوتون تورک عالمجه مجهول قالان بو « تورکستانی » آکلاته جفم . بونلر ، ایلك مقاله مدده برایکی سطرله کچدیگم قشقایلردر .

قشقای یازین یایلاقلرده ، قیشین قیشلاقلرده کوچبه حیاتیله یاشار ، ۳۵۰ بیک نفوسه مالک بیوک بر تورک ایلیدر . یایلاقلری مرکزی ایران شهرلرندن اصفهان ایله اصفهاندن جنوبه طوغری اوزانان آباءه ، قشه و ممسنی سلسله جبالی اطرافنده واقع اولوب کازرون حدودنده بیتر . قیشلاقلری ایسه شیراز جنوبنده واقع کازرون، دشتی و دشتستان ایله فراشبند قطعه لریدر . فارس ایالت جنوبیه ندده قشقایلردن باشقه « ایلات خمسۀ فارس » نامیله عرب ، بهارلو ، باصری ، اینانلو ، نفر ناملریله دیگر بش ایل ایله سائر اوفق عشیرتله دخی واردر . فقط بونلر میاننده قشقایلر کرک عددجه ، کرک تشکیلاتجه ، کرک استقلال و اقتدارجه اک ایلری کلن واک صاغلام بر کتله تشکیل ایدن بر عشیرتدر . کندی ادعالتلرجه چنگیز خان نسلندن کلن بوتورک ایلی بو گونه قدر استقلاتی محافظه ایلمش و هیچ بر زمان دیگر ابلارک تحت اداره سنه داخل اولمامشدر .

[۱] ایرانده تورکلر و فارس لر عشیرته (ایل) دیرلر و بوندن عربجه (ایلات) دییه

جمعده یابارلر .

حابوكه فارس ايللىرى بويىله بر متسانته مالك اولمايوب باشقه لرينه مغلوب اولمشلردر . بر ايلك ديكر بر ايله مغلوب اولوب استقلالى غائب ايممىسى ديمك ، او ايلك كندى جئىنىدن اولمايان ديكر بر ايلخاننى [۲] لك وياخود دولت طرفندن تعيين اولونان يابانچى بر مامورك تحت اداره سته دوشمىسى ديمكدر .

قشقايلرك آنا لسانلىرى توركجه در ؛ كندى آرالرنده توركجه قونوشورلر . شيرازده تورك اسميله ده مشهوردرلر . فقط عين زمانده بوتون قشقايلر فارسجه نى ده بيليرلر . و بر فارسيله تصادف ايدركن او لسانى قوللاورلر . شيراز توركلرى (يعنى قشقايلر) تناسب اندامه مالك ، صاغلام وجودلى وگوزل سيماليدرلر . حافظك وسعدىنك غزلياتنده « تورك گوزلرندن » يك چوق بحث ايدايور [۳] « شاعرلرك بحث ايندىكى گوزللىكى شيرازده توركلرگىله طانسان قشقايلرده جدا بولورسكز ، ديبه بر سياح بالذات بكا آكلامشىدى . قشقايلر وجودلرينك صاغلانمى و بدئلرينك تناسى ايله هم آهنت بر جسارت وشجاعت صاحبيدرلر ؛ « تشكيلات ايليه » لرى دىخى اودرجه ده محكمدر . سار ايللره هر جهتندن تفوقلى واردر .

قاشقانى ايلي كشكولى ، شش بلوكى ، بوالوردى ، بوللى ، دره شوللى ، چركانى ، كلهزن ، قوائى ، سرخى ديه سىكز طائفيه بولايور . هر طائفه نك باشنده كلانتر ناميله بر بك واردر . مذكور بگىلر ايلخاننىك امرينه تابعدرلر . ايلخانلىق نسلا بعدنسل خازاده لرده كلانتر اقاد . بگزاده لرده در . طائفه كلانترلك عزى ونصبى خلك امتيازات مخصوصه سننددر ؛ فقط ايلخاننى كلانتر تعيين ايدركن عين طائفيه مذسوب بر بگزاده نى انتخاب ايتك مجبور بئنده در . نته كيم ايلخاننىك عزى ونصبى حقوق شاهانه سندن اولان شاهده ايلخاننى تعيين ايدركن خازاده لردن برىنى انتخاب ايتك عنعنه سته صادق قالمق مجبور بئنده در . يوقسه تعيين اولونان ايلخاننى ايل طرفندن قبول ايدلز وعصبانى موجب اولور .

[۲] ايلخاننى ايل رئيسه اطلاق اوليور .

[۳] حافظك : « اكر آن ترك شيرازى بدست آورد دل مارا : بخل هندویش

بخشم سمرقند وبخارا را » بيتى مشهوردر .

قشقایلی خانلری تقدیس ایدرجه سنه محترم دوتارلر . هر سنه نوروز بایرامنده معایده رسمی اجرا اولونورکن ، هر آوک ایلیخانی به بر قویون تقدیم ایتیمسی عادتدر . بوصورتله خان هر سنه ۷۰ - ۸۰ بیک قویون هدیه آلیر . بو رسمدن باشقه مراسم ازدواج اجرا ایدیلرکن دخی خانه تحفه تقدیم ایتیمک عادتدر . بونلردن باشقه درلو درلو تقدیملر دها وارددر . قشقای خانلری جنوبی ایرانک ان زنگین اصیلزاده لیدر . یک یاقینده عزل ایدیلن صولالالدوله نیک اجنبی باقه لرنده کلیتی پاره سی وارددر ؛ عین زمانده دهشتلی برمرانجه جیدر . ایلیخانی ، عسکریخی سفر برلکه صووق ایسته دیکی زمان ، آتیه بیز وسمت عزیمتیه طوغری یورور ؛ جارجیلر خان کیتدی ؛ « دیه باغرنجه ، جنکاور قشقای سواریلری هپ آتلانیر وبلا تامل خانلرینک آرقاسندن قوشارلر . طاقه لر بینده نزاع چیقوب ایش مصادمه یه منجر اولورسه ، اغقاشانی تسکین ایله طرفینی باریشدیرمق ایچون خانک حضوری کافیدر . نه قدر آرزغین بر عاصی اولورسه اولسون ، قشقای ، خانه شهیر سلاح ایتیم ؛ خانی قارشیننده کورنجه یا تسلیم اولور ، توبه ایدر ؛ یاخود هیچ مقاومتده بولونامیه رق ایلک ایچندن چیقوب کیدر . انک دهشتلی بر عاصی بی خانزاده لردن بر چوجوق یقه بندن چکهرک خان چادرینه کتیرسه ، بلامقابله تسلیم اولور ؛ فقط چادره کیرنجه هر نه قدر بیوک برگناه ایشلمش اولسه ده عفو اولنور : خان چادرینه التجا ایدنلر امانده درلر . دیگر ایللردن قشقای ایله التجا ایدن عاصیلرده بوحق اماندن استفاده ایدرلر .

تارلا واولاقلر طاقه آراسنده تقسیم ایدلمشدر . بو تقسیماتدن استفاده تأمین وطاقه لر آراسنده ، یاخود افراد بیننده واقع اولان دعوالرک حل وفصللری کلانترلر عادتدر . کلانترلر واسطه سیله حل اولونامایان مشکلات خان حضورنده حل ایدیلیر ؛ فقط بوکی ایشلر علی الاکثر خانک معاونی اولان بر یک طرفندن رؤیت اولونور .

قشقایلی سنوی ایران دولته ۳۵ - ۴۰ بیک تومن راده سنده بر ویرکو ویررلر ؛ و بو ویرکوده کلانترلر واسطه سیله تحصیل ایدیلیر . بوندن باشقه ایجابنده مسلح تفشکچی ویرمکله ده دولته معاونت ایدرلر . قشقایلرده ۱۰ - ۱۵ بیک

تفنگ وارد در . تفنگلری قسماً ورمندل ، قسماً ده آینه لیدر . دولت طرفندن
تسلیم ایدیلر جک اولورسه ۵۰ بیک جنسکاور جیقاراییلرلر .

هربرایل کبی قشقائی ایلده کوچبه حالنده ، « آلاچق » دینلن جادرلرده
باشارلر . یازین یایلاقده باشارلر ، اکدیگلری بوغداپی ییچرلر . صوک بهار
کلنجه یایلاقلردن قالدق قیشلاقه کوچرلر . قیشلاقه کیتدیگلری زمان تارلارلی
قورومق و صووارمق ایچون اطراف کویلدردن اجرتلی رنجبرلر تعین ایدرلر ، که
بونلره قشقائی رعیتی اطلاق اولور . قشقائی ، رعیتنه قیشین یماک ایچون
سنوی ایکیشر قویون ویردیکی کبی بوغداپی حاسلانندنده بر حصه جیقاریر .
قشقائیلرک انتقامی قورقوسندن ناشی متغلبه دن هیچ برکیمسه ، قشقائی رعیتنه
تجاوز ایدمه دیکندن ، قشقائی رعیتی رعایانک اک مسعودیدر . متغلبه تجاوزینه
قارشى آمین قالمق اوزره اطراف کوی و « ایلات » دن قشقائی ایلینک زیرجناحه
برجوق ملتجیلر دخی صیغینیورلر که بونلره قشقائی « تفرقه » سی دنیلور .

قشقائیلر علی العموم کوچبه حیاتی کچردکلرندن ، حیوان بسله مک واکین
اکمک ایله تعیش ایدرلر . فقط ایچلرنده (بوالوردی) طاقه سندن بر قسمی
آزچوق مدنیلشدیکندن و کوچبه حیاته وداع ایتدیکنندن تجارتلده مشغول
اولمقده درلر . بونلردن باشقه قشقائی عمله سی دینلن بر قسمده واردر که ، ایل
یایلاقده اولدینی زمان ، مرکبلریله برابر طهرانه کلیر و پای تحت اطرافنده واقع
معادنن طاش کوموری طاشلرلر . صوک بهار کلنجه ، ینه ایل ایچرینه عودت
ایدرلر .

امور مذهبیله رینه باقق ووظائف دینیله رینی ایفا ایتدیرمک اوزره قشقائی
ایچریسنده خواجه ویا امام یوقدر ؛ خدمات مذهبیله رینی کچدکلری وقوندیقلری
یرلرک اطراف کویلدردن مقیم اماملره کوردیرلر .

قشقائی طوائفی بیننده منتظماً مخبرات اجرا ایدلمکده در . هر طاقه نیک
کلانتری کونی کوننه اولدینی یرک وطاقه نیک احوال ووقوعاتی مشعر بررپور
تنظیم ایدر وسائر کلانترلره ایلمخانی به کوندردر . بوسورتله کرک کلانترلر وکرک
خان ایلک منطقه حیاتنده جریان ایدن وقوعاتک هپسنه وقت وزماننده مطلع

اولور . ایلخانینک طهران و سائر مهم نقطه لرده دخی مخصوص عامللری واردرکه دائمی صورتده کندیسنه راپور کوندیرلر .

کوچه و چول حیاتی مقتضیاتندن اوله رق قشقای قادینلری چارشف کیمزلر ، وارککلردن قاجزلر ؛ کرک دوکونلرده و کرک سائر اجتماعلرده ارککلرله بر مجلسده اوطوروب قونوشورلر . قشقایلر اولدیقهجه مسافر پروردلر . مسافری قبول ایتمک ، حضور و راحتنی تأمین ایلمک ایسه قادینلرک عهدۀ نزا کتدهدر . قشقای قادینلری اینی خالی دو قورلر . فقط کوچبه لک و چادر حیاتی بیوک دستکاهلر قورمنه مساعد اولدیغندن ، قشقای خالیلری اوفق قطعده « خالیچه » لردن عبارت اولور . تورک خالیچه سنک [۱] آرقیج و آتمه لری خالص یوگدن ورنکلری طبعی و ثابت اولدیغندن ، ساتیشی ده پک اییدر . خالیچه نک بهری ۸۰-۱۰۰ تومنه ساتیلیر . نقشلری اوروپادن تقلید ایتمزلر ، یرلی نقش یاپارلر ؛ فقط کلانتر خانملری اصهارلامه اوله رق آوروپا کاری نقشه لرده ایشلرلر . خالیچه دن باشقه قشقای خانملری کوزل جینجملر و صرف قشقایلره خاص اولوب « دبه » دنیلن ضایت قالین بر طاقم کلیمارده طوقورلر .

قشقایلر کلیتی صورتده قویون بسلرلر . اوکوز ، آت و دوه لری دخی بولدر . فارسده قوزیلرک بخارا قره گولنه بکزر قالپاقلق دریلری جیقیدیغندن « شیراز دریسی » دبه اینی قوزی دریسی ساتیلیر . اک زیاده قوزی دریسی صانانلر قشقایلردر . سنوی ۸ بیک قوزی ذبح ایدرلر . یوک دخی قشقای ایلمک اخراجات مهمه سنی تشکیل ایلر . قشقایلر آدیقلرینه مقابل بوغدا ی ویرر ، صاندقلرینه ایسه پاره آلیرلر .

قشقایلره خاص اولان بر طاقم عاداتده واردر : خان نسلندن اولان بر قز خان نسلندن اولان بر قشقای ارککله ازدواج ایتمک مجبوریتندهدر . کندی خاندانندن خارج یبانجی بریسنه و ارامنر . شمدیکی قشقای ایلخانینک بوتون فارس ایالتیجه حسن و جمالیله مشهور اولان قز قرداشی بو عنعنه نک قریانی

[۱] قشقایده طوقونان خالیچه لره شیرازده « تورک خالیچه سی » اطلاق اولنور .

اولمش، ۳۵ یاشنده اولدینی حالده تاهل ایتمه مشدر؛ ایران شاهزاده لری ورجالی طرفندن واقع اولان تکلیف لری رد ایلشدر. عادت لرندن بریسی ده آنانک و قز قرداشلرک حیات و معیشتک الک اوفق اوغول عهده سنده اولمسی در. تاهله ریسی نولورسه طول قالان آنانی و تاهل ایتمه مش قز قرده شلری الک کوچوک برادر بسلمه یه مجبوردر. قشقائیلرک آسیای وسطی تورکلرندن قالموق و قازاقلرده اولدینی کبی اوکوزلره یوک طاشیتمه لری دخی فارس ایللری آره سنده کندیلرینه مخصوص برعادتدر: اوبا کوچرکن جادر آلات و ادواتی و سائر خفیف شیلری اوکوزلرک صرتنه یوکلرلر.

قشقائیلرک اسکی زماندنبرو جنوبی ایرانک دیگر مهم بر ایلنی تشکیل ایدن بختیاریلرله رقابتده بولنمشلردر. تورك ایللی یایلاق زمانی آباده و قشقه طرفلرنده بو فارس ایللی ایله تماسده بولنور و بعضاً آرالرنده مصادماتده واقع اولور. بو اختلاف اساساً آرالرنده منازع فیه اراضی مسئله سندن نشئت ایدر. قشقائی ایلنک مشروطیت اداره حقنده مشکوک بر وضعیت آلمه سنک اصل سبیلرندن بری ده، بختیاریلرله اولان اشبو رقابتی در؛ چونکه طهران حکومتی بختیاریلرک النده در.

ایران مجلس ملی سنده قشقائیلرک بر مبعوثی وار ایدی. مجله گوندرمش اولدیقلری مبعوثله قشقائیلرده، ولو آنجق رسماً اولسین، کندیلرینی اداره حاضره لهنده گوندرمش اولدیلر. قشقائی مبعوثی حاجی محمد کریم خان، ترکمان مبعوثی آدینه محمد خان کبی مجلس ملی ده قیافت ملیه سیله اوطور بوردی. قشقائی قیافت ملیه سی ایسه مولوی مشایخنک قیافته بک بگزور. طبق مولویلر کبی یوکسک بر کلاه ایله اوزون برجه کیه لرلر.

رسول زاده محمد امین